

עבודה זרה פרק שני 21 הכשר כלים

ג' ימים

מודכי מסכת עבודה זרה פרק אין מעמידין רמז תתכב

פ"ב דביצה מפרש דמכניסין לקיום ג' ימים הוא ומשום הכי מערן ג' ימים דכבולעו כך פולטו :

חדושי הרמב"ן עבודה זרה לג, ב

5

וכלי עץ בהגעלה ברותחין ובכלי ראשון ודאי סגי ליה דלא אשכחן הכשר גדול ממנו ואפילו בדבר שתשמישו ע"י חמין כ"ש בצונן אף על פי שמכניסו לקיום, אבל למשפך עליה מים ורותחין בדבר שמכניסו לקיום **מסתברא דלא סגי בהכי** דדבר שמכניסו לקיום ביין כדבר שתשמישו בכלי ראשון הוא וצריך הגעלה בכלי ראשון או עירווי, ואף על גב דלא סגי בעירווי לדבר שתשמישו בחמין הכא סגי דכבולעו כך פולטו,

רא"ה עבודה זרה לג, א

10

ויש כאן שאלה דהא קיימא לן אין דבר צונן נבלע בכלי, וכיון שכן אפילו כלים גדולים שמכניסין לקיום למה צריך הכשר של מילוי ועירווי, ולא סגי ליה בהדחה בעלמא מפני (היהתרביל) [שנדבק בו]... בלבד. ועוד הכשר של מילוי ועירווי של מים מהו טעמו, והלא המים צוננים ואינן נבלעין, ואין לך שום כלי בעולם אסור שיהא די לו בהכשר [כזה] ואפילו שוהין בתוכו זמן מרובה.

ותשובת שאלה זו, דודאי הכי הוא, דאין לך דבר צונן שנבלע, אבל אעפ"כ היין מתוך חריפותו קולט הכלי טעמו כשמכניסו לקיום, וכשחוזרים ונותנים בהם מים ושוהין שם על ידי שרייתו מתחילין [דופני הכלי] להתרפות והמים מפיגים טעמו של יין. נמצא שני מיני הכשר הם, הדחה בכלים קטנים שאין מכניסין לקיום כדאיתא לקמן, ומילוי ועירווי בכלי גדול שמכניסו לקיום. ועוד הכשר אחר ונקרא ניגוב, וענינו הכשר פחות מהמילוי ועירווי בכלים שאין מכניסין לקיום לגמרי אלא קצת, כגון כלי הגת וכן הגת עצמו סגי ליה [בניגוב], וכאשר יתבאר לפנינו בג"ה.

חדושי הריטב"א עבודה זרה לג, א

20

אמר רבה וצריך לערן מעת לעת. פירוש כך הוא הדין מילוי וערווי למלאות הכלי מים לגמרי ולעשות לו שפה לפיו כעין גזנפא כדי שיעלו המים על שפתו, בין בנודות בין בכלים אחרים ואם לא עשה לו שפה צריך לחתכה כל אותה שפה של כלי יפה שהרי לא הוכשר, ויתעכבו שם המים כ"ד שעות ולא פחות, ואם הוסיף ונתעכבו שם יותר אין בכך כלום, ואח"כ מערה אותן מים וממלא אותן מים אחרים כ"ד שעות אחרות ולא פחות, וכן עושה פעם שלישית, וצריך שיהיו השלשה מלויים רצופין כלומר שלא ישהה הכלי מעורה בין מים למים יותר מכ"ד שעות, ומים של מילוי וערווי מותרין בשתיה כדתניא בסמוך גוי נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן מים, אבל אין מכשירין בהם כלי יין אחר לפי שהורע כחן כבר.

ובענין מילוי וערווי זה יש לנו שאלה גדולה דהא יין אסור שבכלים דבר צונן הוא, וקיימא לן דדבר צונן אינו

נבלע לעולם, וכל כלי שנשתמש בו איסור נבלה ושאר איסורין בצונן מותר בלא הגעלה, ואפילו הוא של חרס

30

אינו צריך אלא הדחה מפני איסור הנדבק על פניו, וכדאיתא בכמה דכותי וחדא מינייהו בפרק קמא דחולין (ח' ב') גבי השוחט בסכין ששחט בה טריפה, ואם כן היאך יין אסור שהוא צונן נבלע בכלים, ועוד אם אתה אומר שגדול כחו של יין וחומץ שהוא נבלע בצונן היאך אתה דן סופו להקל להכשירו במים צוננים, והא דדאי קיימא לן שאין דבר צונן מפליט שום איסור ואפילו זה הצונן דבר חריף כגון שומין ופלפלין וכיוצא בו, שהרי

מותר לדוק במכתשת של גוים של עץ וכיוצא בו אחר ששפשה והדיחה יפה שאין איסור על פניה, תבלין

35

חריפין שלנו, דאע"ג דכל שיצא מכלל צונן בולע כדחזינן בבית השחיטה כי מפני שיצא מכלל צונן בולע איסור שעל הסכין ובעי קליפה, אם הדיח הסכין האסור של גוים יפה מותר לשחוט בו ולא חיישינן דילמא מפליט ליה בית השחיטה, לפי שאין מפליט איסור בלוע אלא רותח גמור, ומאן דאמר בית השחיטה רותח לא שהוא

40 רותח גמור שהיד סולדת בו דהא לא הוי הכי, אלא שכל שיצא מכלל צונן קרי ליה רותח לבלוע איסור בעין, דכל איסור שנפל לקדרה שאינה צוננת דינה כאילו היתה קדירה רותחת, אבל אינו מפליט איסור בלוע אלא רותח גמור, וא"כ היאך מפליטין מים צוננין איסור היין הבלוע בכלי, הא ודאי לא מצינן כלי אסור נכשר מידי דפנו במים שאינן רותחין אפילו שהה בהן כמה שנים.

45 אומר רבינו נר"ו דודאי איסור כלי יין נסך אינן משום בליעה ממש, אלא איידי דאית ליה לחמרא חריפות גדול קולט הכלי טעמו, כל כלי כפי מה שהוא, וכלי חרס קולט ובולע יותר, וכשממלאין ומערין אותן מים, המים האלו מתוך שהייתן שם מרפין דופני הכלי ונכנסין ונבלעין ומפיגין טעם היין שבהן עד שאין בו תורת יין כלל, וחכמים הבקיאין בדבר הם אמרו והם אמרו, מעתה כלי של עץ שנשתמש בו יין אסור וגרדו מבפנים יפה יפה עד שהסיר כל שחרורית שבו ומגיע עד הלבן, הרי הוא כשר אף על פי שהיה כלי המכניסו לקיום, וכן אמרו בשם בעל התרומות ז"ל, והרי זה נכון מפי רבינו נר"ו.

ש"ך יורה דעה סימן קלה ס"ק יב

50 מילוי ועירוי. ואף על גב דלענין הגעלה קיימא לן דאין כלי חרס יוצא מידי דפיו לעולם (כדלעיל סימן קכ"א ובא"ח סימן תנ"א) שאני הכא גבי הכשירו מיין נסך שתשמישו על ידי צונן עירו המים מקלישין טעם היין עד כאן לשון עט"ז וע"ל סימן קכ"ח ס"ק ט"ו:

ציר ומורייס

חדושי הריטב"א עבודה זרה לג. א

55 גוי נותן לתוכן יין ישראל נותן לתוכן ציר או מורייס וחוזר ונותן לתוכן יין ואינו חושש. ואסיקנא דאפילו לכתחילה שרי למעבד הכי מפני שהציר או המורייס הם דברים חדים ושורפין כל האיסור, מיהו לא יהיב תלמודא שיעורא כמה ישהה שם הציר או המורייס, ומשמע דבעי שישהה שם שלשה ימים רצופין, אלא שאינו צריך למלאות ולערוות במים, וכן דעת מורי נר"ו, וכן נמצא בפירוש רבינו מאיר הלוי ז"ל, ואנו אין אנו בקיאין בציר ומורייס זה ולא עבדינן ביה מעשה כלל, וכל שכן דלא מכשרינן כלי במי מלח אפילו הם עזים הרבה, שאין לנו אלא מה שאמרו בתלמוד.

60 והוי יודע שאין הכשר מילוי ועירוי אלא במים מן הטעם שכתבנו למעלה, אבל לא ביין ולא במשקה אחר וכמו שאמרו (זבחים צ"ו ב') גבי ומורק ושוטף במים במים ולא במזג ולא בחלב ולא בשאר משקין, ואף על פי שנראה בירושלמי היתר מלוי וערוי ביין כשר אגן לית לן אלא גמרא דילן.

תורת הבית הארוך בית השער ו דף סד עמוד ב

65 ובודאי בנתינת ציר אין צריך ג' ימים ולמלאות ולערוות... ואחר כך השמיענו שאם נתן לתוכה ציר או מורייס שוב אינו חושש לאיסור אותן כלים ונותן לתוכם מים כל זמן שירצה שכבר הוכשרו ואף על פי שלא נתן בהם ציר או מורייס אלא לפי שעה

רא"ש מסכת עבודה זרה פרק ב סימן כב

70 ושיעור שהיית הציר בשעה מועטת אי אפשר לומר שישרוף את היין לאלתר. ומסתברא בשהייה מעת לעת שורף ומבטל (בג' ימים) כמו ג' ימים מים מעת לעת.

רא"ה עבודה זרה לג. ב

75 שנים נותן לתוכן ציר או מורייס לכתחלה. פירוש אפילו לכתחלה נותן לתוכן ציר או מורייס, ואינו חושש משום ציר עצמו או מורייס עצמו, שאף בליעתן מותרין אחר כך. והיינו לישנא דלכתחלה דקאמר, לומר שאין לו לחוש אף לציר עצמו ומורייס עצמו, שאף הציר עצמו והמורייס עצמו ישארו מותרין אחר כך. והוא הדין למים שהכשירו בהם, שהרי בין בזו [בין בזו] אין כאן פליטה אלא שהמים מפגיגין טעמו של יין והציר והמורייס שורפין. וזהו הכשרן, לפי שהוא דבר חריף ושורף טעם היין ומכלה אותו ומאבדו מתוך הכלי.

קינסא

עבודה זרה עה, א

ושל שיפה ושל גמי מישן י"ב חדש; רשב"ג אומר: מניחן מגת לגת ומבד לבד. היינו תנא קמא! איכא בינייהו: חורפי ואפלי. ר' יוסי אומר: הרוצה לטהרן מיד - **מגעילן** ברותחין או חולטן במי זיתים;

80

רש"י עבודה זרה עה, א

הכי גרסינן בתוספתא **חולטן** ברותחין או מולגן במי זיתים

[מעשה הגאונים סימן פ"ח].

ומחביתי חביות שהיה בהן יין נסך מהו להרתחין ברותחין **שמדיחין בהן** וגם כוסות מזופפות אם סגיין להו בהדחא שמדיחין בהן. אותן הכוסות אין מכניסין בהן יין לקייום לכן דיין בהדחה, **אבל חביות מכניסין לקייום לכך לא נכשרין אפילו ברותחין אלא משריפת הזפת כגון שמכניסין קינסא עץ דולק בחבית עד שירתיח וימס הזפת ההוא הישן לפי שבעירת האור והחימום מבטל יין נסך שבו ואם הוא רוצה לערב זפת חדשה עמו הרשות בידו. והורו כן והסכימו כולן כבר בימי רבינו יצחק נ"ע כובי הנקראין צנ"ש המזופפות להכשירן בעיניין הזה לפסח אבל הואיל ואין בקיאין בכך אמרו להם לקנות חדשים לצורך פסח בלבד.**

85

ספר אור זרוע חלק ד פסקי עבודה זרה סימן רנא

כתב רבינו שמואל זצ"ל מכאן היה למד רבינו יצחק **ומורה לחלוט את החבית במים רותחין** ולא ליבעי עירו ג' ימים וכן הלכה

90

ספר אור זרוע חלק ד פסקי עבודה זרה סימן קע

והילכתא בדבר שמכניסין לקייום כגון זיקי דרב יצחק בר יוסף ונודות וקנקנים וחבית גזרו רבנן דצריך למלאות מים ולערות כל שלשה ימים מעת לעת. לא שנא עמד בהן יין נסך זמן מרובה לא שנא מועטת אסירי דלא פלוג רבנן כדאמי לקמן בפירקין דבדבר שמכניסו לקייום לפי שעה גזרו רבנן. **וחביות של עץ אם חיממו בקינסא וכפפן על האור. אם עיכב האור תחתיו כל כך שנשרה זפתן כולה ונתן יין לתוכן אין רבי אוסרן. אבל לכתחילה אין מורין כן. ור' יצחק הלוי זצ"ל אסר אף דיעבד. וכולן אם שיכשכן במים חמין מרותחין מותרין וכן הורה ר' יצחק הלוי זצ"ל ורבי מודה. וטעמיה מוכח בפרק בתרא בברייתא. ודבר שאין מכניסו לקייום כגון נודות וכוסות משכשכן במים ומותרין [לא שנא] לא נתעכב בהן יין זמן מרובה לא שנא נתעכב מותרין בשיכשוך פעם אחת. ואם נגובין הם אינן צריכין שיכשוך. מ"ר. עכ"ל:**

95

100

רש"י עבודה זרה לג, ב

קינסא - הכניס קיסמין דולקין לתוך הקנקן **עד שנשרה זפתו.**

והלכתא כמאן דאסר - ולא דמי להחזירן בכבשן דהתם כיון שהסיקן מבחוץ עד שנשרה זפתן כבר נתלבן החרס אבל הכא כיון שהכניס האור מיד זפתו נושר **ומהכא שמעינן דהני חביות או קנקנים לפי שמכניסין לקייום לא סגי בהכשר בפנים בין לשרפן בין לתת לתוכן מים חמין מדאסיר בקינסא דהיינו באור עצמו כ"ש במה שהוחם ממנו אבל אם אפשר לשרפן מבחוץ שרי לפיכך צריך לערן מעת לעת או להשהותם עד שנים עשר חדש.**

105

[תוספות רבינו אלחנן].

קינסא. הכניס קיסמין דולקין לתוך הקנקן עד שנשרה זפתו. והלכתא כמאן דאסר, דלא דמי להחזירו לכבשן כדפירש"י דהתם כיון שהוסקו מבחוץ עד שנשרה זפתו כבר נתלבן [הזפת], אבל הכא כיון שהכניס האור מיד זפתו נושרת. ואף על גב דאמר בפי' כל שעה (לי ע"ב) דהיסקו מבפנים עדיף מהיסקו מבחוץ, הני"מ כגון קדרות ותנור שהן יבישין בפנים ונפלט האיסור על ידי (היין) [חום] מרובה, **אבל הכא הזפת נושרת על ידי חום מועט מבפנים.**

110

- 115 ואו"ר שהיו רגילין בצרפת שלא לעשות שום עירוי והגעלה לחביות שלהן כי אם להסיקן מבפנים ולהרפות הזפת, וחזרו בהן. ויפה עשו, דהיינו קינסא דאסרינן הכא, שבחום מועט נרפת הזפת וגם נושר כשמסיקין מבפנים, ואין לנו לחלק בין חום מועט של קינסא לחום מרובה יותר, כיון שאין לנו ראייה ושיעור באיזה חום נתיר.
- 120 ואולם או"ר כי אם יסיקו החבית מבפנים כל כך שאילו היתה זפיתה גם מבחוץ שהיתה הזפת רפה על ידי חום הבא לחוץ מכח היסק פנים, דנראה לו להתיר כמו שמתיר התלמוד בהחזרה לכבשונות, אף על גב שלא נתלבנו שם אלא שעמדו שם עד שנרפת הזפת, דכל שכן שיש להתיר כאן שהרי כשהחזירן לכבשונות ובא לו החום מבפנים ומבחוץ אפי' לא יתחמם יותר מדאי תרפה הזפיתה שבא לו החום וההבל מכל צד, וכל שכן כשמסיק החבית מבפנים ועושה האש תחתיה שודיר בלע"ז ואין בא החום אלא מבפנים, שאין יכול לרפות הזפת אם היתה החבית זפוחה מבחוץ כי אם על ידי חום מרובה שיש לנו להכשיר ולהתיר את החבית בכך, ועל היסק כזה ראוי נמי לומר ק"ו דקאמר לעיל ציר שורף אור לא כל שכן.
- 125 מיהו מספקא לי דשמא אין להתיר חביות האסורות בהיסק כזה שפירשתי, דאיכא למיחש דלמא חייס עלייהו שלא ישרפו, אבל קנקנים דהכא מיירי בשל חרס, ועדיפא מיניי אשכחן בפסחים בפי' כל שעה [לי ע"ב] דאסרינן להכשיר קדירות אסורות על ידי מילוי גומרי משום דחייס עלה דלמא פקעה, ואו"ר דצ"ע, ודיעבד מיהא מסתבר שלא לאסור, מיהו בקדירות דאמרינן ישברו, יכול להיות דהוה אסרינן אפי' עשה כבר היסק דמילוי גומרי. ועוד יש להכשיר החביות שלנו על ידי עירווי ג' ימים ומערך כל מעת לעת כדאמר לעיל. ועוד יש להכשירם על ידי הגעלה ברותחין כדאמר בפי' בתרא [ע"ד ע"ב] נעוה ארתחווה.
- 130 אבל תימה לר' על הגעלות שרגילין העולם לעשות עכשיו שלוקחין כלי מלא מים רותחין ומשליכין בחביות ומהפכין אותה מצדה לצדה לכאן ולכאן, מה מועיל זה כי מקום שנפלו שם בתחילה מים שם הוגעל דהוי כלי ראשון, אבל מה שהפכוה הנה והנה על צידיה אחר כך זה כלי שני. והמגעילים אותה על ידי שנותנין המשפך על פי החבית וזורקין לתוכה הרותחין כשהחבית סתומה משני שוליה ואחר כך מהפכין כל החבית כאן וכאן, וזה נראה לר' עדיין איסור גמור יותר, כי כשהלכו המים בכל החבית כבר נתקררו הרבה.
- 135 ור' שאל לרבי יעקב דין הגעלת חבית והתיר לו בענין שפירשתי תחילה כשהחבית פתוחה בצד האחד בלא שולים וזורקין דרך שם המים ומהפכין בכל החבית. וגם כתב לו ואל תשיבני מה לי חיברה היוצר מתחילה ומה לי לא חיברה היוצר מתחילה, פי' לפירושו דכיון שכל החבית היא מחוברת יחד הוי הכל ככלי ראשון, אעפ"י שאחר נפילת המים נהפכין לכאן ולכאן.
- 140 ואין פשוט ההיתר בעיני ר', אך רוב העולם נהגו כן. ופעמים שמחמירין להגעילן שתיים ושלוש פעמים זו אחר זו, פעם זה שופכין המים כאן ופעם זה כאן עד שהן מגעילין הכל והוי טפי כלי ראשון. ואולי יש לתלות הטעם להקל בהגעלתם משום דתשמישן בצונן, דמהאי טעמא מיקל בסמוך גבי מאני דקוניא, ואשכחן נמי בסוף פי' בתרא (ע"ה ע"א) חולטין ברותחין או מולגן במי זתים. ובשאר איסורין דבעו הגעלה לא הוה שרינן על ידי מליגה במי זתים.
- 145 והבא לצאת ידי שמים יפה יגעיל כל נסר או כל שני נסרים מן החבית בפעם אחת, ואם יש עליו למשא להרתיח כל כך פעמים מים, ישים (ב)קערה גדולה בתוך הנעוה או המחבת שעל האור וישים בה הרבה מים, ואם המים מעלין רתיחות בתוך הקערה אעפ"י שאין מים שבתוכה מחוברות למים שבתוך המחבת רק שהקערה יושבת בתוך המחבת הויא ליה קערה כלי ראשון, ויכול להשליך מן הקערה ולהגעיל כל נסר ונסר מן החבית בפני עצמה שבענין זה נקל לעשות כמה פעמים זה אחר זה, ואפי' אם כשמגביה הקערה מתוך המחבת פוסקת מיד רתיחת מי הקערה בהפרדה מחבור המחבת מ"מ הויא לה הקערה כלי ראשון, דמה לי אם מימיה רותחין על ידי חום מי המחבת ומה לי על ידי האור עצמו, וכמו כן אם היתה רותחת ע"י האור עצמו ובהפרדה מעל האור תפסוק רתיחה לאלתר מ"מ הויא לה כלי ראשון.
- 150

155 אבל מספקא לר' היכא דמי הקערה מחוברין למי המחבת כגון שהקערה כפוי ראשה אחד בתוך מי המחבת ונמצא שהמים מעלין בה [רתיחות] ממילא מכח חום המחבת עצמו, (או) [אם] כשיפרידו בקערה מחיבור מי המחבת מיד תפסוק רתיחה של קערה א"כ ודאי דומה הוא דבר פשוט ונראה דהויא לה כלי שני, דרגלים לדבר שלא העלו מימיה רתיחות כי אם כשהיו בכלל מי המחבת, ואעפ"כ אין ברור ביד ר' לחושבן כלי שני בענין זה בין לקולא בין לחומרא, שלא היה ר' מתיר ליקח מים בקערה מן המחבת הרוחה על האור ולערות מן הקערה על התרנגולת אפי' פסקה רתיחות המים מיד בהפרדם מחיבור מי המחבת, מ"ר.

160 וצ"ע אם יש לאסור כלים הזפותין כגון חביות וקנקנים שלא תועיל בהן הגעלה להפליט יין שבזפת, ואין נראה חילוק דמה לי פליטת הזפת ומה לי פליטת הכלי עצמו.

תוספות עבודה זרה לג, ב

קינסא - פ"ה ולא דמי להחזירן בכבשן דהתם כיון שהוסקו מבחוץ עד שנשרה זפתן כבר נתלבן החרס אבל הכא כיון שמכניס האור מבפנים מיד זפתן נושר וכן הדין בחביות שלנו

165 **ומשמע לפירושו כי אם היה מסיקו מבפנים עד שאם היה זפת מבחוץ והיה נושר כי די בכך ואין נראה לרבינו אלחנן כי יש לחוש דלמא חס עליה דלמא פקעה דאף בשל חרס אמר פרק כל שעה (פסחים דף ל:)** דלא נימלי לקדירות גומרי דחייס עלייהו דלמא פקעי כ"ש בחביות דחייס שלא ישרפו וכתב הרב ר' משה מקוצי דאע"ג דפסקינן הלכתא כמאן דאסר מ"מ לכפות החבית על האש אם האש גדול כל כך וחזק מבפנים שידו סולדת מבחוץ מותר וחשוב כמו הגעלה

170 וענין הגעלה התיר ר"ת להגעיל חבית לטהר מיין נסך אם פתח אחד משוליה וזורק רותחין לתוכה ומהפך המים על שוליה אילך ואילך דאע"ג דבשאר איסורין לא סלקא הגעלה בהכי דאפילו עירו מכלי ראשון ליכא הכא מ"מ איכא למימר ביין נסך דתשמישו בצונן שרי ומביא ראייה מדקא"ר יוסי לקמן בפ"ב (עה). חולטן במי זיתים ובשאר איסורין לא מהניא חליטת מי זיתים

ור"י אומר כי מצוה מן המובחר להגעיל כל נסר לבד ולזרוק עליה מאותו כלי עצמו שהוא רותח על האור ודי בכך אף על פי שפסקה הרתיחה כשמעבירה מן האור

175 ויש משימין קערה בתוך מחבת על האש עד שהרתיחות עולות תוך הקערה ומאותה קערה מגעילין ובזה מסופק ר"י אם זה מועיל ככלי ראשון אם לאו ותלה הדבר להחמיר ואסר בהן להגעיל דחשיב ככלי שני ולענין מליגת תרנגולת נמי אסר דחשיב ליה ככלי ראשון.